אמר א) רב חסדא סח בין תפילה לתפילה חוזר ומברך, סח אין לא סח לא והא שלח "רב חייא בריה דרב הונא משמיה דר' יוחנן על תפילה של יד "אומר "ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין, על תפילין של ראש אומר "ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין "אביי ורבא דאמרי תרוייהו לא סח מברך אחת, סח מברך שתים תנא סח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו ג) וחוזר עליה מערכי המלחמה תנא כשהוא מניח מניח של יד ואחר כך מניח של ראש וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואחר כך חולץ של יד בשלמא כשהוא מניח, מניח של יד ואח"כ מניח של ראש דכתיב °וקשרתם לאות על ידך והדר והיו לטוטפת בין עיניך אלא כשהוא חולץ, חולץ של ראש ואח"כ חולץ של יד מנלן אמר רבה, רב ב) הונא אסברא לי אמר קרא והיו לטוטפת בין עיניך כל *זמן שבין עיניך יהו שתים, ת"ר תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחתן כיצד היה משכים לצאת לדרך ומתיירא שמא יאבדו מניחן וכשיגיע זמן ממשמש בהן ומברך עליהן עד מתי מניחן עד שתשקע החמה רבי יעקב אומר עד שתכלה רגל מן השוק וחכמים אומרים עד זמן שינה ומודים חכמים ג) לר' יעקב שאם חלצן לצאת לבית הכסא או ליכנס לבית המרחץ ושקעה חמה שוב אינו חוזר ד) ומניחן אמר רב נחמן הלכה כרבי יעקב, ה) רב חסדא ורבה בר רב הונא מצלו בהו באורתא ו) איכא דאמרי אין הלכה כר' יעקב

והא

בין תפלה לתפלה · בין של יד לשל ראש דסיפר קודם ז) שיניח (אותן) [אותו] (על הראש): לשנים · דבשל יד מתחיל להניח: מצות תפילין · דעכשיו גומר את המצוה: לא סח · אין מברך אלא על של יד בלבד: סח מברך שתים · כדשלח רב חייא: סח בין תפלה לתפלה · ולא בירך על של ראש אלא סמך על ברכה ראשונה: עבירה היא בידו וחוזר עליה מערכי המלחמה · כדאמרינן בפרק משוח מלחמה (סוטה מד:) הירא ורך הלבב מעבירות שבידו: והיו · משמע שתים כל זמן שיהו בין עיניך יהו שתים כל זמן שאותן של ראש מונחים ח) (אותן) של יד נמי מונחין אלמא דראש ט) חליץ ברישא: תפילין · שהניחן קודם עמוד השחר מברך עליהן משעת הנחתן משעת זמן הנחתן דאמר בפרק קמא דברכות (דף ט:) בק"ש אחרים אומרים משיראה חבירו י) מרחוק ד' אמות ואמרינן התם לתפילין כאחרים כלומר להנחת תפילין יא) כאחרים: שמא יאבדו · אם ישאם בידו: מניחם: בראשו: ממשמש בהן · דהוי כאילו מניחן: שתכלה רגל מן השוק · לאחר שחשכה: ומודים חכמים יב) (לר') יעקב שאם חלצן כו' אין חוזר ומניחן · יג) דלילה לאו זמן תפילין הוא כדאמרינן לקמן: מצלו בהו באורתא · תפלת ערבית כר' יעקב: יד) חולצין לסמוכין ולא מניחין אם חולצין

של תפילין קשר של קיימא ואם היה צריך להתיר ולקשור בכל יום אם כן לא הוי של קיימא ותוספתא דהנחה עד קשירה דהכא מפרש ר"ת דהך קשירה היינו ההדוק שמהדקן ומלמלמו בראשו כמו שלא קשורה טלו דנהה (דף סב:) לא קשורה ממש היא וכמו "קשורה בו ככלב ולפירוש רבינו אליהו הוה ליה למימר משעת קשירה ועד שעת הנחה ויש ספרים שכתוב כן ומסתברא כדברי ר"ת בתפילין של ראש וכדברי רבינו אליהו בתפילין של יד דכתיב בשל יד וקשרתם לאות על ידך דמשמע דכל שעה שמניח צריך לקשירה "תדע דלקמן (דף לז:) דריש ר' נתן הנחה בשמאל מדכתיב וקשרתם וכתבתם מה כתיבה בימין אף קשירה בימין וכיון דקשירה בימין הנחה בשמאל היא ואם היה קושר תחלה ואח"כ היה מכניס בזרוע אם כן היכי דייק מינה "דהנחה בשמאל ועוד אמרינן בפרק אין מעמידין (ע"ז נד:) מעשה באשה אחת שהיתה משאלת לחבר והיתה קושרת לו תפילין "בזרועו משמע דתמיד היתה עושה כן ואפילו לספרים שכתוב בהם קומצת מכל מקום רוצה לומר שהיתה קושרת לו כעין קמיע ולפי שאין נוח לקשור ביד אחת היתה מסייעת לו תדע דלא קאמר שהיתה מסייעה לתפילין של ראש דתפילין של ראש הוה אין צריך לקשור בכל יום דלא טוחה תורה לקשור כל שעה וקשר שלה הלכה למשה מסיני והכי גמירי דליהוי קשורין תמיד והשתא קשירה דשמעתין קשירה ממש "דבשל יד מתחיל לברך אחרוני לומר דתפילין של יד נמי לא בעו קשירה בכל יום דבפרק בתרא דמקוואות (מ"ג) קתני קשרים דאין צריכין שיבואו בהן המים תפילין של ראש בזמן שהוא תולה ושל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת פירוש תולה כמו אלא דטבעות ידיו דתוספתא דמקוואות דהקשר מיהדק שפיר בזמן שאינה עולה ויורדת דיד היינו לפי שיש קושרים ראש הרצועה באמצע או בזו שאינה יכולה להרחיב ולמטות ולירד ויש "מסבבים טו) הרצועה שמסובבת בקשר המעשוי בראשה שהרצועה "נתחבר בקשר ועולה ויורדת ומדקאמר כשאינה עולה לא חיין וא"צ להתירן בשעת טבילה ש"מ קשר של קיימא הוא · מ"ר: סח בין תפילה לתפילה חוזר ומברך · מכאן מדקדקים כשאדם שוחט עופות או בהמות הרבה וסח בין עוף לעוף שחוזר ומברך ומ"מ עבירה היא בידו כדאמרינן הכא שחוזר עליהם מערכי המלחמה ושאני תפילין שמצוה אחת הן אבל התם שאם ירצה ישחוט ואם ירצה לא ישחוט ומיהו מסתברא דכיון דיכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר כדי שיהא זקוק לברכה שניה כדמוכח בפרק בא לו (יומא דף ע.) ובאלו נאמרין (סוטה מא.) דתנן גולל ספר תורה וקורא באחרי מות ואך בעשור ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה ופריך בגמרא "וליתי ספר תורה וליקרי ביה ומשני ר' שמעון בן לקיש משום ברכה שאינה צריכה אלמא כיון דיכול לפטור עצמו מברכה שניה קרי לה ברכה שאינה צריכה ושמא סח בין עוף לעוף כסח באמצע סעודתו וזה דבר פשוט שאם שואל שוף לשחוט לא חשוב הפסק מידי דהוה "אטול ברוך ומידי דהוי נמי אברכת כסוי הדם דאמרינן בפרק כסוי הדם (חולין דף פו:) אמר רב יהודה שחט מאה חיה יכסנה ואח"כ ישחוט עוף ומשמע התם דאין צריך לחזור ולברך וכן כשאדם מברך יקנה"ז אין הברכות האחרונות הפסק בין ברכת היין לשתיה ומיהו אם היה זקוק לחזור ולברך כשסח בין עוף לעוף כמו כן היה זקוק לכסות והא "זמנין *) אפילו במקום שזוקק לכסוי אמרינן בפרק כסוי הדם (גם זה שם) דנפטר בברכה אחת · מ"ר: לא סח מברך אחת סח מברך שתים · פירש (בקונטרס) לא סח מברך אחת בין של יד בין של ראש, סח מברך שתים 'להניח תפילין' בשל יד 'ועל מצות תפילין' טז) בשל ראש ור"ת פירש לא סח מברך אחת, בשל ראש (מברך) 'על מצות תפילין' שזו היא ברכתו, סח מברך ב' יז) בשל ראש 'להניח' 'ועל מצות' וכן [כתב] בשימושא רבא דתפילין "מ"ר: עבירה היא בידו וחוזר עליה מערכי המלחמה · מתוך פירוש הקונטרס משמע דאם סח ובירך שרי וליכא איסורא אלא אדרבה מצוה ושכר ברכה וזה נשוט סח בין תפילה לתפילה ולא בירך על של ראש יח) על מצות אלא סמך על ברכה ראשונה עבירה היא בידו · מ"ר: וקשרתם לאות על ידך והדר והיו לטוטפת בין עיניך · מכאן קשה לפירוש הקונטרס דפרק אמר להם הממונה (יומא לג: ושם) גבי אין מעבירין על המצות דאמר שמע מינה עבורי דרעא לתוספתא אסור כשפוגע בתפילין של יד תחלה אסור להעביר ולהניח של ראש דאין מעבירין על המצות והשתא מאי איריא מצות תיפוק לי משום דבך מצותו דמניח של יד ואח"כ מניח של ראש ומפרש ר"ת משום ר' חננאל בשם רב האי גאון דאיירי בשעה שחולץ תפילין ומניחן בתיק שלא יעביר אותן של יד ויתננה בתיק תחלה ואח"כ של ראש למעלה דא"כ כשבא להניח תפילין היה פוגע בשל ראש תחלה והיה צריך להעביר על המצות משום דשל יד מניח תחלה ואח"כ של ראש לפיכך צריך להניח בסוף התיק של ראש תחלה ואח"כ של יד למעלה ורבינו אליהו מפרש דלענין משמוש איירי דאמרינן לקמן שאדם חייב למשמש בתפילין בכל שעה ושעה קל וחומר מציץ והשתא קאמר דבשל יד ממשמש תחלה משום דפגע בהו ברישא ואין מעבירין על המצות · מ"ר: אמר רבה רב הונא אסברא לי · רבה גרסינן ולא רבא דרבא לא ראה רב הונא מעולם דהא אמרינן בפרק בתרא דקדושין (דף עב:) דביום שמת רב יהודה נולד רבא ורב הונא שכיב קודם רב יהודה כדמוכח במועד קטן (דף יז.) דכי נח נפשיה דרב יהודה ליכא הכא גברא רבה כרב יהודה קאמר התם ורב הונא "היה גדול בחכמה ובמנין מכל תלמידים דרב כדמשמע בפרק בתרא דכתובות (דף קו.) · מ"ר: ובשיגיע זמן ממשמש בהן ומברך · מכאן נראה כשאדם משכים קודם היום ומתעטף בציצית כשיאור היום אין צריך להסיר טליתו כדי לחזור וללבוש ולהתעטף ולברך דכיון שממשמש בו יכול לברך אף על פי שיש לחלק בין תפילין לציצית שהמשמוש מצוה כדלקמן אין נראה לחלק דבפרק התכלת (לקמן דף מג.) מדמי תפילין לציצית לענין משמוש ולברך · מ"ר: רבי יעקב אומר עד שתכלה רגל מן השוק וחכמים אומרים עד זמן שינה · רבי יעקב וחכמים סבירא להו דלילה זמן תפילין אלא חיישינן שמא ישן בהן ועביד רבי יעקב הרחקה טפי מרבנן · מ"ר:

*) ר"ל אפילו במקום שנפטר בברכה אחת זקוק לכסוי וכו'

והא

עין משפט
נר מצוה

קפב א מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה ד טוש"ע א"ח סימן כה סעיף ט וש"ם:

[סוטה מד:]

קפג ב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' ט וש"ם בכ"מ:

קפד (ג מיי' פ"ז מהל' מלכים הלכה ו וש"ם בכ"מ):

[עיין כמ"ש סל"ק סי' ג]

קפה ד מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה ט סמג עשין כב טוש"ע א"ח סימן כט סעיף א:

קפו ה מיי' שם טוש"ע א"ח סי' כט ס"ב:

קפז ו (מיי') וסמג שם טוש"ע א"ח סי' ל סעיף ג:

[צ"ל של יחן]

קפח ו מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעי' ב:

ובשל יד מתחיל לברך מטעם קשירה עד שעה טנחה חורני כו' נ"ק

[אמר רב נחמן כצ"ל וכ"ה בהלק"ם ובר"ש שם]

מכניסים הרצועה נ"ק

נושא
ברכות התפילין

נושא
סדר הנחת והחלצת התפילין

נושא/מקור
מאימתי/עד מתי
זמן הנחת תפילין

◇

מסורת הש"ס

[לקמן מב:]

תוספתא דברכות [פ"ו ע"ש ברכות מב:]

סוטה מה:

[פי' תוס' ערכין ג: ד"ה ושל יד]

*שבת כא: לגבי נר חנוכה

[וה' יעקב כן הלוי בסוכה וכן בהלק"ט לכה"ש כדסם על ליחו ורבי יעקב וכן מפלמי כמשונה דרש"ם סימן קס ע"ש שהאריך ליתן גם הכי ק"ל לרבי יעקב]

צ"ל נמחקת

[שם מא:]

[ברכות מ:]

זקוק לכסות אפילו אם נפטר בברכה אחת כצ"ל נ"ק

של של ראש על מצות נ"ק

[עיין תוס' ברכות מ: ד"ה אשר וכו' וע"ש בהריטב"א]

◆

גליון הש"ס
תוס' ד"ה לא סח ור"ת פי' וכו' · פרלא לי מכם אחד שכן משום בטילה במדרש מנחות נכרכא נג:

[פי' תוס' נכרות יד ד"ה רב הונא]

◆

שיטה מקובצת
א) אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא: ב) רב המנונא אסברא לי: ג) חכמים ורבי יעקב: ד) ומניחן עיין תוס' חולין דף ק"ח ע"א: ה) דהוא רב חסדא: ו) דאמרי אמר רב נחמן אין: ז) שיניח אותו של הראש: ח) מונחים יחד של יד ותיבת אותן נמחק: ט) דראש אותו חליץ: י) תיבות ברחוק: יא) תפילין הלכה כאחרים: יב) חכמים ורבי יעקב לת"ק שאם: יג) דלילה · כתוב בגליון פרש"י דלילה לאו זמן תפילין הוא כדאמרינן לקמן ולא נהירא דא"כ מאי קאמר למר עד שתכלה רגל מן השוק ולמר עד זמן שינה ואי לילה לאו זמן תפילין הוא לא היה לו להניחם כלל אחר שקיעת החמה לכך נראה דכולהו ס"ל דלילה זמן תפילין ואפ"ה אין מניחן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואם חלצן אינו חוזר ומניחן דחיישינן שמא ירדם · ע"כ: יד) לא חולץ

מן: טו) ויש מסבבים אל הרצועה כו' ומדקאמר כשאינה עולה ולא חיין: טז) בשל ראש · ואין נראה כן במסכת ברכות [דף ס' ע"ב] שהולך ומפרש סדר מאה ברכות שאדם חייב לברך בכל יום כי משי ידיה מברך על נטילת ידים כי מנח תפילין של יד מברך להניח תפילין ואשל ראש על מצות תפילין ולכן נראה לא סח מברך כו' ויש לדחות דהוא דברכות דמיירי דאין לו אלא אחת מהן של יד לבד או של ראש לבד (ובהכי) [ולהכי] קאמר של יד מברך להניח בשאין לו של ראש ואל של ראש מברך על מצות אם [אין] לו של יד אבל אם יש לו שתים אינו מברך אלא אחת בלא סח: יז) סח מברך שתים על של ראש: יח) תיבות על מצות נמחק: